

Första Boken.

Den stora Gatan.

—
Hvad hjälper nu det människone, om hon
förvärfvat hela världen, och får dock skada
sin själ?

Matth. XVI: 26.

I.

Hand i hand vandrade de framåt vid horrandas sida på den smala skogsvägen, den stolta, högresta kvinnan och den lille, spicårige gossen. Till höger om dem sänkte sig en dal djupt ned, förlotande sig bland torra stenrös och glänsande gröna ormbunkar, till vänster sågo de mellan gula tallstammar, hur marken mossbeklädd och mjukt höjde sig uppåt förbi trädens kronor. Sommarsolen sken från dal sidan i fullaste glans, men en sakta vind susade genom skogen, skänkande svalka åt de vandrandes pannor.

— Mamma, hvad det är skönt att gå med dig så här i skogen, sade gossen och blickade med stora, blå ögon upp till sin moder. — Är det lika roligt i himmeln?

— Mycket, mycket härligare, min älskling, svarade modern vekt och hennes stämma klingade underbart mello-

disk, — men du skall icke glömma, att Gud är öfverallt och Hans himmel är som man älskar Honom.

— Mamma, säg, älskar jag Gud? ... jag ser Honom inte.

— Nej, Rafael, du ser Honom inte ännu, ty Han bor i ditt eget hjärta. Men en dag skall du känna Honom, blott du aldrig upphör att älska Honom i Hans verk. Älska solen och blomman, älska din far och din mor, älska din systas, din broder, din kamrat, älska hunden och katten och hästen — allt och alla, ty Gud är i dem alla! Si, då tränger Guds kärlek i din gestalt, och Han, den store, den ofattbare, skall visa Dig i Sin hörlighet... Du förstår, min gosse, du älskar ju Gud?

— O, ja, mamma, hvad jag älskar Gud! ropade den lille Rafael strålände glad, i det han slöt sig lös och plockade upp ett bref linneor som växte på en tuft vid vägkanten. — Si, hvad de äro vackra, likade han och räckte dem åt sin moder. — Jag tycker så om dem. De äro ju små blomman och ha en mamma likasom jag? Kanste tuftan är ^{deras} mamma, säg?

— Minn älsklingsblommor, hviskade den unge kvinnan, förande de skära, välluktande klockorna till sina läppar. — Ja, mitt barn, tuftan är deras moder, och icke endast tuftan, utan hela naturen, på samma sätt som Gud är deras far.

der. Och de hafva en god fader och en god moder. Se, hur härligt de äro blinda, dessa blyga linneor — så kostbart kan ej en konung pryda sig, hur rik, hur måtlig kan än äro...

— Flöt, mamma!

En talltrast slog sin dräll i toppen af en furu. Det var en kostlig melodi; än ljödo tonerna längtausfulla, vemodiga, de talade om svunnen tidhet, om kärleksträngtan, än klingade de fröjdsfulla och himmelska, som om de sjungit om lifrets lycka, om evighetens gläde.

Hänryckta lyssnade mor och son. Tygt smög vinden mellan stammarna, äfven den hörande på talltrastens visa, och solstrålarna bröto sig dallrande väg genom furornas mörka grenar.

— O Gud, o Gud! hvisslade den unge modern, i det hon knäppte sin händer samman liksom till bön och vände sitt ansikte uppåt mot det blå himlavalvet, som skymtade fram mellan trädtopparna. — Och det gifres människor som icke älska dig!... De äro blinda, de äro döfra, de se dig ej, de höra dig ej — och dock, hur är det möjligt, så länge ^{du} skänkes oss solskin, blommor och fågelsång och kärlek!... O, mitt barn, o min Rafael, tillade hon plötsligt och lyfte gossen i sin armar, medan tårar skymde hennes ögon, — lofa din moder att aldrig, aldrig söka annat än Gud,

aldrig rikdom, ära eller makt, ej världsliga fördelar, ej världslig lycka! Hvad batar dig allt detta, om du glömmes fågeln i ditt inre, den friborna, fast fångade själen som längtar att få öppna sina vingar och sväfra uppfåt i rymden, i omätligheten — till Gud! Hvad batar dig gyllene palats och sidenströcker, om du glömmes att härskare. Koning ej gifts än Guds fria natur och att helgörna fröken äro skönare och rikare klädda än Saloms i all sin förakt! Hvad batar dig tusende människors lof och pris, om du glömmes, att Gud valt dig till sitt tempel och att hela ditt lif bör vara en tillbedjan af Honor!... Min son, min son, minns din moders bön, när hon ej mer står vid din sida.

Och hon tryckte en häftig kyss på gossens panna. Hennes ord hade varit som en åkallan. Tygt och uppmärksam hade barnet lyssnat, ehuru utan att till fullo fatta betydelsen af sin moders tal. När hon slutat, slöt han sina små armar kring hennes hals och frågade blygt, gömmande hufvudet vid hennes bröst:

— Mamma gråter... Har Rafael gjort mamma ledsen?

— Nej, min ängel, bedyrade modern ömt leende och kysste än en gång sin son. — Barn äro Guds änglar, de

bringa glädje, ej sorg... Men män kunna väda ifrån det...
 Ah, se där komma ju kusin Maja och alla kamraterna emot
 oss! Välkommen, käre barn! Ni fick bestämt ledsamt efter
 den lilla vän? — Så ropade hon till några gossar och flickor, som up-
 penbarade sig vid en krökning af vägen,
 hon själv ställde sen son på marken och strök hastigt bort
 tårarna, Vid hennes tillrop började ^(de ankommande) genast barnen näma sig springande.

— Rafael, Rafael! jublade den ^{ystra} ~~ankommande~~ skaran,
 bestående af smitningar mellan fem och tolf år — både herr-
 skapsbarn och bondebarn, men alla snygga, friska och munn-
 färgade. ^(Ut på ängen, kom ut på ängen!)
 En af dem, en liten flicka af Rafaels ålder med lifliga
 ögon och rosande läppar, höll i handen en krans af förgät-mij-
 som hon uppenbartigen gjälf bundit. Det var kusin Maja.

— Skynda dig, Rafael, ropade denna, — vi ska ut på ängen
 och ^{i koladan} dansa! Hvar tant har varit länge borta! Vi ha genn-
 git och sprungit nata och lekt allt möjligt, och vi ha haft
 så roligt — men det blef så varmt, och så kom Iltas papper och
 sade, att vi sku alla ju komma ut på höängen och räfsa
 och slå kulterbyttor i ladan... Säg nu, tant snälla, får vi
 inte gå? Och Rafael får ju komma med? Vill du?

Och medan den lilla ystheten gjorde dessa frågor, ka-
 stade hon helt behändigt sin förgät-mij-ej-krans kring Rafaels
 hals och utsåg honom för detta sätt till sin viddare, hvilket

Hon ytterligare bekräftade med en helt „opassande“, smällande kyss på hans fina, hvita kind.

— Åh, hvad du är söt! utropade hon ^{fortjust} ~~lupa~~ och klappade i händerna åt sin bekransade riddare, som blott rodnade sig upp till sin moder och sporde:

- Ja vi gå, mamma?
 - Gån, gån, kära barn och roen eder! uppmuntrade den unga kvinnan. Och hon smälög och nickade vänligt.
 - Så kom då! ropade lilla Majan. — Adjö, tant!
 - Adjö, mamma! upprepade hennes riddare, lille Rafael.
 - Adjö, adjö, tant! ljös det som ett eko från de andras barnens läppar, och hela skaran bätte af i frysprång — bort till ängen för att slå kullerhyttan i höladan.
- Rafael's moder fortsatte ensam sin väg hemåt.

II.

Bref från Rafael till hans vän Arnold.

Min bästa, min ende vän! Jubla, jubla med
mig, mitt hjärta svallar öfver, min tanke står stilla! Ja,
den står stilla, ty jag kan ej tänka — och dock jagas hvars
andra tusende tankar i min hjärna, men de äro förbi
som brokiga bilder, de försvinna i luften som glänsande
fantomer, och endast denna klara, ljusa snarjante är
 kvar med den aut behärskande, lycksaliga känslan:
jag har vunnit lyran!... O, Arnold, förstår du hvad detta
vill säga: jag har vunnit lyran? Tänk på näckrosen, som
född i mull och gytta långsamt skjuter upp genom det
tjocka äroattet, ständigt längtansfullt blickande uppåt,
om icke ytan, hvel, friheten snart skulle synas, och

som ännu en dag finner sig kringsejdt af en sak,
 En sommarvind och ansikte mot ansikte med den af-
 dade sol, hvars strålar hittills blott sparsamt värmt
 henne genom vattnet. Då genomslås hela hennes spärre-
 kropp af en dallring af kärlek och aldrig anad säll-
 het, glömda, förgätne äro de mörka, de sorgna stunderna
 i hennes korta lif, och i stum, namnlös härryckning
 vecklar hon ut sina klara, hvita blad och låter sitt huf-
 vad gungas af vågorna, njtande odeladt af värme, ljus
 och friskt. Hur tacksvam känner hon sig icke mot den
 kärleksfulla Gud som skapat världen, mot de älskade för-
 äldrar som gäfro henne lifet, mot de vänner och kamra-
 ter som kämpade och sträfvade med henne, mot de lärare
 som ledde och undervisade henne... Det gifves ej ord för att
 skildra de känslor jag erfar i denna stund: frihet! frihet
 att kämpa för allt godt och stort och skönt, att lefa
 för sitt folk och för sin Tro, att segra i kampen för ljuset,
 att segra eller dö!...

Nej, Arnold, jag måste lugna mig, jag måste behärska
 denna vilda glädsje, jag vill tänka jag vill tala med dig. ^{jag vill tala med dig. Ross.}
 på minne det beror? ~~men jag följer dig i denna stund. Tusen gånger~~
~~en riktig världsförändring i mitt lif, när jag skall tro.~~
~~ger mig du någon sin frid... tack, om du vore hos mig, Arnoldo snio! jag skulle~~
~~vara förhållanden, men vill jag stå i tillbak och öppna mig~~
~~luta dig till mitt hjerta och jag skulle smaka dig som aldrig förr.~~
~~innan jag bryr jag mig at det är att~~

Och så skulle jag berättat dig om två gossar som blefvo vänner,
den ene hette Arnold och den andre Rafael... Minnes du?

Det var i ~~sen~~ somras i början af juni. En vacker of-
termiddag var jag ute på åkern med drängarna och arbetade
med hackan så ifrigt, att stora svettpärlor drogo ned från an-
siktet i den mörka jorden. Under en paus, då vi stodo sam-
språkande lutade mot våra verktyg, kom du gående från landsvä-
gen som lopte utmed åkern, och jag såg dig för första gången.
Du höllhade, höll händerna i byxfickorna och hade höga stöf-
lar på fötterna. När du passerade förbi oss, smilade du och dina
ögon strålade skalkaktigt, såsom de stundom brukar. Ditt upp-
trädande var vettigt, bedigt och bekyffullt, dock tyckte jag, att
det ej var alldeles comme il faut. Emellertid, när jag mötte bli-
cken av dina ögon, klack det uti mig, och det föreföll mig
som om vi sett hvarandra förr. Osäker hälsade jag, såsom man
ju för öfrigt brukar på landet, och du besvarade hälsningen. Nå-
gra sekunder därefter var du försvunnen bakom en krökning
af vägen.

— Hvem var det? vände jag mig till min närmaste kam-
rat.

— Niemeläs barn var det ju, upplyste drängen.

— Hvor bod han?

— Inte är det långt ifrån Kuusela gård, inte. Där

nere vid sjön ligger Niemeli.

— Jassa.

Och jag hade haft stor lust att fråga aut möjligt om dig
och en underlig blygghet afhöll mig. Drängarna skulle ju förvånas.
Dessutom kände jag, som om jag gjort ovett. En sak sporde jag dock.

— Nä, hvad utträtt har — Lärns nämligen?

— Han går i skola där i staden, vet jag, om vintern. Som
martis lätas han, svarade min interlokutor, synbarligen ointresserad.

— Hm — jaja.

Och därpå återtog vi vårt arbete...

Sedan dess tänkte jag ofta på dig. Jag var halft förargad
ärofror. Hvad hade jag att göra med en främmande människa?
Men din bild återkom ständigt.

Omkring tre veckor förflöt, innan vi blefvo bekanta, och
som du minns var det kusin Maji och min systas Linda som
presenterade dig för mig. Vi hade haft något afrentligt tillsam-
mans i skogen, och du följde dem hem. Märkvärdigt nog erfor
jag ingen sinnesrörelse, när vi första gången skeddade hand. Jag var
fullkomligt lugn, som om jag aldrig vetat, att du fanns till.

Du blef snart en välkommen gäst i vårt hem — eller rätt-
tare tant Hildas, Majis mors. Linda och jag ha ju, sedan vår man-
na dog för nio år sedan, lefvt om somrarna som flyttfuglar, in-
ackorderade än här än där. — Näväl, vi gjorde ofta ut-

färder tillammans alla ~~fem~~^{em} — du och dinda och Majas och hennes
 bror Väinö och jag. Och kommes du ihåg, hur vi brukade mña af
 samma utsikter — du med mera stil och elegans, jag kanske med
 mera kausla? ... Du vet, jag har ju större fallenhet för musik...
 I själfva verket blef ~~du~~^{du} god vän med alla utom med mig.
 Och jag erfar heller ingen sympati för dig. Vi hade rikligt till-
 kigt, om vi någon gång vågade bli på tumlandet...

Tiden gick. I början af Augusti ställde vi till ett sällskaps-
 spel, alla den kringliggande nädens herrskaper voro inbjudna och
 dessutom fick folket inträde i längt utrymme med gaf. Där
 voro varit en par hundra åskådare som fyllt plats på stallvinden.
 Ack, hvad vi spelande voro oroliga öfver utgången! Stycket var,
 af min komposition: ett stort, tragiskt skuespel med lyckligt slut.
 Till vår innerliga glädje blef slutet äfven i verkligheten lyckligt, om-
 man får döma af de rikliga applåderne och tacksägelsema. Atminstone
 var folket mest än tillfredsställede. Gummorna hade ju slut sig i rad ner
 öfver stället, och ^{vi} mñtrödde ut, tackade de oss ännu personligt,
 och nego — ack, hur de nego! ... Det hade varit förtjust i den sö-
 ta prinsessan, kända, och i den stackars förtälsade järgossen, Arnold,
 och i vår papperskrona och stjärnbeprydd feltmantel! ... Endast
 hvad vi sedermera hörde, lära de bildade däremot ha skottat sig för.
 Lärjade vid de mest tragiska scenerna... Men det var ju icke

härkom jag skulle tala.

Efter föreställningen hade vi dans på villan. Min vana
trogen att icke mycket dansa sökte jag snart ^{min} tillflykt ut i
trädgården. Hur gladt öfverraskad blef jag ej, då en arm stöts
under min och den slämma hviskade:

— Jag sökte dig. Jag gissade, att du skulle vara här ute.
Det var så varmt där inne.

— Sökte du mig? frågade jag, och som jag nämnde, i
dette ögonblick kände jag för första gången en härlig glädje att
vara med dig.

— Ja, jag ville tacka dig för att teatern aflopp så väl.
Det är helt din förtjänst. Jag hade varit så otydligt orolig för mig,
hade du. — Tack så mycket, Rafael!

Ach, hord din tacksägelse smickade mig, fast den på sin
ma gång föreföll så naiv! Jag smilade och tog din arm, i
det jag framstämde någon betydelselös fras.

Sedan förflöt en timme i den fullständiga förtrollning.
Erinns du dig den natten? Vi sutto i en aflågen bänk
i trädgården, månen kastade sitt silfver genom löfverket,
och på afstånd höddes vårens toner så smekande, så lyfva.
Jag talade om mig själv, och jag minns, att det var mest illa
och i klagande ton, men jag visste icke hvad jag gjorde. Slut!

gen nämnde jag också, att jag aldrig haft någon vän, att aldrig någon gosse tyckt om mig, ehuru jag redan var sexton år. Då lade du sakteliga din hand på min axel och sade vekt säsom endast du kan det:

— Nej tycker ja jag om dig.

Jag hade ansett detta infall, och jag var nöjd, ehuru jag icke trodde på din ord! Kanske att du också talade med omedvetenhet likasom jag själf. Du har ju efteråt tillstått, att du icke då ännu höll af mig... Alltnog, det var ändå en lycklig ögonblick. Efter den började fört okända känslor röra sig i mitt inre...

Några dagar därefter voro vi alla fem resten till en närlygande by för att öfvergeva ett folknöje därstädes. Jag kände mig besynnerlig till mods. Jag dansade naturligtvis litet, men jag var sorgen öfver att du så flitigt svängde kring både med Maji och Lina och andra såväl herrskapsdamer som bondeflickor. Jag stod öfvergifven vid fönstret och blickade melankoliskt ut i höstnatten. Slutligen blef jag liksom tvungen på mina egna obestämde och oklara tankar, så att jag mot morgonen rustade upp mig ur min tungsinthet och deltog med lif och lust i dansen.

Klockan var redan fem för jag, när festen blef slut och vi satte oss upp i vår schäs för att åka hem. Flickorna satto på bakstolarna, vi tre gossar hade plats framför, du i mitten. Så:

Som vanligt i Augusti var morgonen ganska kylig. Solen var visst uppe sen en timme, men luften motstod ännu dess värme. Också var det väl för att hålla oss varma som vi förde ett sådant öfjud. Erinnras du dig, hur upprymda vi voro, hur vi pralade, skrattade och sjöngo med full hals, den en öfverröstande den andra? ... Suddes plötsligt föll jag på en idé.

— Fryser du, elarno? frågade jag ömt.

— Litet, svarade du, och jag tyckte att din kropp skakade.

— Vänta, jag vet ett medel, sade jag ifrigt. — Så här! ... Frys! Dig nu närmare intill mig! Och jag slöt min arm fast om ditt lif.

Så var det, som om en ljufvlig värme genomströmmade min kropp, och det sked med ens klart för mig, att jag höll dig kär, att någonting af mitt eget medvetande måste förenas med ditt. ... Och jag föll liksom i en slafs dväla, glömde samtalet och sången och allt omkring mig, visste blott, att mitt lif på något vis berodde af ditt, att jag lutade mig emot dig och ^{att} jag kände mig outsägligt lycklig.

— Rafael, jag tror du sover!

Det var ~~hans~~ ^{din} röst som väckte mig ur min hämnynkning.

— Sovor jag? stammade jag ^(och djupt svarad) förvissad, men återbragt i det samma till verkligheten tillade jag skämtande: — nå, det var möj-

ligt att jag tog mig en liten lur... men så sjöngs ni också samma visan därtill i korus!...

Alla skrattade åt mitt infall, och jag drog hastigt armen från din lif. Vi körde en stund vidare, då öfverfölls jag af en känsla af två halften saknad två halften ånger. Det var som om jag förlorat något och som om jag själf varit skulden därtill. Kort förut hade jag varit så lycklig i medvetandet att jag älskade, ~~och sedan att tän-~~ ~~ka därpå~~ hade jag varit öfvertygad om att du hyste samma ~~gjorde mig till~~ ~~sympati för mig...~~ Men hur lögligt hade jag ické bedragit mig! ~~Ängslig blev jag, ty hvilken anledning hade jag att vinna din sym-~~ ~~patis?~~ Din fråga vittnade ju uppenbarligen om motviljan! Den hade djupt kränkt mig, ty den hade ruckat mig ur den lifliga illusionen att du känt som jag... Jag blygdes öfver mig själf, och dock hade jag samtidigt velat gråta. Men jag bebringade mig och började skämta öfverdrifvet.

Strax därpå märkte jag att du teg och såg fränvarande ut. Tännarna som du hittills skott hade du vänt åt Värmdö... Det du, vid denna syn klappade mitt hjerta af vild glädje! Jag ^{gissade medens} ~~varit~~, att det var för min skull, därför att jag så hastigt ryckt min arm från dig. Och denna bälla aning att du led - för min skull, följaktligen att du älskade mig, den kastade mig in i en hvirvel af berusande känslor. Jag minnes blott att jag vände mig till dig och hvissade med darrande stämmor:

— Jag fryser, det är så kallt... Nu är det din tur att värma mig.

Du förstod mig. du blickade hastigt upp, dina ögon strålade, och utan ett ord slingrade du din arm kring mitt lif. Och ditt grepp, i början svagt, blef smärningom stadigare...

Ack, älskade Arnold, var du då lika lycklig som jag?...

Det vet jag: vi ingingo ett tyst förbund. Och morgonsolen var vittne därtill. Den strålade så klar.

Vår vänskapstaga hade tagit sin början. Hvilken oförgäthlig stund den närmast följande tiden!... Säg, hvad kan förliknas vid de första känslornas oemotståndliga vågsvall? Det ligger något missande, förfärligt uti dem. När själen vaknat till medvetande om sin förmåga af kärlek, måste den ha orsaken att älska, att omfamna, annars skulle den dö... Hur mätta tycktes oss också de beskrifningar om "älskande" som vi läst i romaner! Hur voro de emot den kärlek vi kände — som spegelbilden mot den levande lagar!... Och vi behöfde inga ord, inga eder! En promenad arm i arm på tumankund, en talande tystnad, eller ett samrörskt om detta och datt — och vi sväfnade ^{öfver fötterna} som barn af vingar, hela naturen lag emot oss, alla mötande syntes följa vår lycka... Ibland kunde det hända att jag stannade och frågade:

— Men håller du verkligen af mig, Arnoldine?

Då svarade du smilande, med lättad förtrohet:

— Triflar du så där på, Rafael?

Då kunde det hända att jag sade:

— Kyss mig för att bevisa det.

Och du drog mitt hufvud intill din mun och kyssade mig på kinden...

Detta, Arnold, var den historia jag ville berätta dig, historien om två själar i harmoni.

Hur världen ändå är skön, hur lifet är härligt! Och hur människorna måste vara goda och ädla! Ack, hur skulle vi kunna blifva värdiga detta lif och detta land! Flur många synder är jag icke medveten af, som tynga på mitt sinne och komma mig att blyggas!... O, sannerligen! jag står vid en vändpunkt, jag skall inträda i nya förhållanden — måtte jag blifva i stånd att ^{från det gamla} skaka af mig allt dåligt, allt som gör mig ovärdig mitt folk och min Gud, måtte jag kunna insupa allt stort och allt skönt och lära mig tjäna mitt land, så att man kunde skrifa på min graf: „han ^{lejde} ~~dog~~ som en man, han dog som en kristen”...

Du vet, Arnold, jag hytte en tid stark lust att offra mitt lif åt den skönaste bland konsterne, musiken. Man sade mig att

Jag spelade med talang, och man lyssnade gärna till mina kompositioner... Men när jag talade om att bli musiker, sade man att jag ej skulle tänka derpå. Det var ingen bana, där man kunde föda sig. Sorg och nöd och bekymmer vore det enda jag skulle vinna derpå. — Nej, jag skulle bli vid universitetet, bli tjänsteman eller professor och bli nyttig för mitt land, jag var ju ett sådant geni i språkting. (Du minns, att jag på lediga stunder vänt mig med att lära mig språk i alla europeiska språk). För resten vore jag alltid i tillfälle att idka musik efter behag...

Nå ja, jag begriper ej så nog dessa saker. De äldre äro väl förståndigare, och jag har städse tyckt om att lyda. För resten bryr jag ej min hjärna därmed ännu. Hela nu inständande sommar tänker jag vara absolut ledig och fri, riktigt njuta, riktigt njuta af solskin och blommor och fågelsång och min kära musik!... Sen i höst få vi se.

Nej, men, klockan är ju redan tre på natten! Där ute är majnatten så klar i sitt dunkel...

I morgon när vi träffas, käre vän, får du detta bref...
 Det är icke endast skrifvet till dig, det är äfven dig tillägnadt
 af din vän
 Rafael.